

IDEA (LOPS21)

FI1 Johdatus filosofiseen ajatteluun

14. Mitä on olemassa?

Virittäytymisen aiheeseen

- Katsotaan [video](#) Theseuksen laiva -ajatuskokeesta (linkki videoon myös digikirjan luvussa 14).
 - Kumpi laiva mielestänne on Theseuksen laiva? Miksi?
 - Mitä filosofista peruskysymystä Theseuksen laivan ongelma kuvaa?

Substanssi

- Vastaa kreikan sanaa *ousia*, joka tarkoittaa ”olemista”.
- Vastaa latinan sanaa *substantia*, joka tarkoittaa ”jotain, joka pohjustaa asioita”.
- Substanssi on todellisuuden perusaines, josta kaikki pohjimmiltaan koostuu.

Materialismi: todellisuus perustuu aineeseen

- Substanssi = aine, materia
- Todellisuus koostuu aineesta, eikä muuta ole olemassa.
 - Demokritos ja *atomit* (jakamattomat osaset) todellisuuden perustana
- Materialismi on luonnontieteiden lähtökohta.
 - Esim. lääketieteessä ihmisen hyvinvointia hoidetaan vaikuttamalla kehoon.
 - Esim. sillan kantavuus perustuu sen aineellisiin ominaisuuksiin.
- Materialismin mukaan myös mielen liikkeet ja koko tietoisuus ovat lopulta aineellisia ilmiöitä.

Idealismi: todellisuus on pohjimmiltaan henkistä

- Substanssi = henki, ideat, käsitteet, jotain ei-materiaalista
- Todellisuus on pohjimmiltaan henkinen.
- Ideat ja käsitteet ovat todellisuuden perusta.

Platon: näkyvä maailma on pelkkä kopio

- Platon: objektiivinen idealismi
 - Objektiivisuus tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, että todellisuus ei ole riippuvainen ihmisten olemassaolosta.
 - Eli todellisuus on olemassa vaikka ihmisiä ei enää olisikaan.
- **Ideaoppi:**
 - Todellisuus koostuu kahdesta maailmasta: ideoiden maailmasta ja näkyvästä fyysisestä maailmasta.
 - Ideoiden maailma on ensisijainen ja muuttumaton. Siellä sijaitsevat kaikki näkyvän maailman muuttuvien olioiden taustalla olevat pysyvät ”muotit”, ideat.
 - Näkyvä fyysinen maailma heijastaa ideoiden maailman pysyviä muotoja.
 - vrt. pipari ja sen muotti

Onko todellisuus meistä riippuvainen?

- Subjektiiivinen idealismi
 - Miksi mielen ulkopuolella pitäisi olla yhtään mitään?
 - Oleminen on havaituksi tulemistä.
 - Havaintojen ulkopuolista todellisuutta ei ole.
 - Asiat ovat olemassa vain, jos joku havaitsee ne.
- Mitä käytännön ongelmia tähän näkemykseen liittyy?

Ronald Knox: God in the Quad

- Lukekaa viereinen Ronald Knoxin limerikki.
(quad = sisäpiha)
- Ensimmäinen osa limerikkiä on kritiikki Berkeleyn filosofiaa kohtaan. Mistä kritiikissä on kyse?
- Toinen osa limerikkiä on Berkeleyn vastaus kritiikkiin. Miten hän vastaa ensimmäisen osan kritiikkiin?

*There once was a man who said "God
Must think it exceedingly odd
If he finds that this tree
Continues to be
When there's no one about in the Quad."*

*Dear Sir,
Your astonishment's odd.
I am always about in the Quad.
And that's why the tree
Will continue to be
Since observed by,
Yours faithfully, God*

Onko todellisuus meistä riippuvainen?

- Berkeleyyn vastaus: Jumala varmistaa havaintojen säännönmukaisuuden ja jatkuvuuden.
- Berkeleyyn vetoaminen Jumalaan on kuitenkin ongelmallista: se näyttää argumentatiiviselta väistöliikkeeltä.
- Voidaankin kysyä, kykeneekö Berkeley todistamaan Jumalan olemassaolon omalla teoriallaan.
- Miten havaintoja tiedonlähteenä painottava empirismi voi todistaa Jumalan olemassaolon?

Dualismi:

todellisuus koostuu hengestä ja aineesta

- Todellisuus koostuu kahdesta substanssista, ideoista ja materiasta.
- Descartes: ruumis (aine) ja sielu (henki)
 - Sielu on ensisijainen.
 - Eläimet ovat pelkkiä biologisia mekanismeja, lihallisia koneita vailla sielua, tietoisuutta tai tunteita.
 - Kartesiolainen dualismi vaikutti eurooppalaiseen ajatteluun (esim. lääketieteeseen) vuosisatoja.
- Mieli–ruumis-ongelma: kuinka kaksi täysin erilaista substanssia voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään?

Popperin kolme maailmaa

- Erilaisia olemassaolon tapoja:

Maailma 1:
fyysinen maailma
(kivi, auto,
painovoima, tuuli...)

Maailma 2:
mentaalinen maailma
(ajatukset,
toiveet, pelot...)

Maailma 3:
kulttuurissa jaettujen,
abstraktien luomusten
maailma
(joulupukki,
merenneito,
uhkapeli...)

Tehtävä

Idea 1, luku 14, tehtävä 2 (s. 132):

Jos punaisesta ruususta otettaisiin pois kaikki sen ominaisuudet (ruusun tuoksu, muoto, väri jne.), jäisikö jäljelle jokin olio, johon ominaisuudet ovat kiinnittyneet?